

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 20 maja 2008 r.*

W sprawie C-352/06

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Finanzgericht Köln (Niemcy) postanowieniem z dnia 10 sierpnia 2006 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 25 sierpnia 2006 r., w postępowaniu:

Brigitte Bosmann

przeciwko

Bundesagentur für Arbeit — Familienkasse Aachen,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, A. Tizzano, prezesi izb, K. Schiemann (sprawozdawca), A. Borg Barthet, M. Ilešič, J. Malenovský i J. Klučka, sędziowie,

* Język postępowania: niemiecki.

rzecznik generalny: J. Mazák,
sekretarz: R. Grass,

uwzględniając procedurę pisemną,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu B. Bosmann przez H. Knopsa, Rechtsanwalt,
- w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lumme oraz C. Schulze-Bahr, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez F. Díeza Morenę, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez V. Kreuzschitzta oraz I. Kaufmann-Bühler, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 29 listopada 2007 r.,

wydaje następujący

Wyrok

¹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r.

w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, jak również art. 10 rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71, zmienionych i uaktualnionych rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r. (Dz.U. 1997 L 28, s. 1), zmienionym rozporządzeniem (WE) nr 647/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 kwietnia 2005 r. (Dz.U. L 117, s. 1, zwanych dalej odpowiednio „rozporządzeniem nr 1408/71” oraz „rozporządzeniem nr 574/72”).

- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu pomiędzy B. Bosmann a Bundesagentur für Arbeit — Familienkasse Aachen (federalny urząd pracy — kasa świadczeń rodzinnych w Akwizgranie, zwany dalej „Bundesagentur”) w przedmiocie odmowy przyznania świadczeń rodzinnych w Niemczech.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

Rozporządzenie nr 1408/71

- 3 Motywy pierwszy i piąty rozporządzenia nr 1408/71 mają następujące brzmienie:

„mając na uwadze, [że] przepisy w celu koordynacji ustawodawstw krajowych dotyczących zabezpieczenia społecznego wpisują się w ramy swobodnego przepływu pracowników będących obywatelami państw członkowskich i powinny przyczynić się do polepszenia ich poziomu życia i warunków zatrudnienia;

[...]

niezbędne jest, w ramach tej koordynacji, zagwarantowanie we Wspólnocie równości traktowania przez różne ustawodawstwa krajowe pracowników zamieszkujących w państwach członkowskich oraz osobom pozostającym na ich utrzymaniu, jak również osobom pozostałym przy życiu po ich śmierci”.

4 Motywy ósmy, dziewiąty i dziesiąty tego rozporządzenia stanowią, co następuje:

„pracownicy najemni i osoby prowadzące działalność na własny rachunek przemieszczające się we Wspólnocie powinni być objęci systemem zabezpieczenia społecznego tylko jednego państwa członkowskiego w celu uniknięcia zbiegu właściwych ustawodawstw i wynikających z tego komplikacji;

należy jak najbardziej ograniczyć liczbę i zakres przypadków stanowiących wyjątki od zasad ogólnych, w których jedna osoba powinna podlegać równocześnie ustawodawstwu dwóch państw członkowskich;

w celu jak najlepszego zagwarantowania równego traktowania pracowników zatrudnionych na terytorium jednego państwa członkowskiego należy przyjąć jako zasadę ogólną, że stosuje się ustawodawstwo tego państwa członkowskiego, na którego terytorium dana osoba jest zatrudniona lub prowadzi działalność na własny rachunek”.

5 Artykuł 13 rozporządzenia nr 1408/71, zatytułowany „zasady ogólne”, przewiduje:

„1. Z zastrzeżeniem art. 14c i 14f osoby, do których stosuje się niniejsze rozporządzenie, podlegają wyłącznie ustawodawstwu jednego państwa członkowskiego. Przepisy niniejszego tytułu określają ustawodawstwo właściwe.

2. Z zastrzeżeniem przepisów art. 14-17:

a) pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego lub jeżeli przedsiębiorstwo lub pracodawca, który go zatrudnia, ma swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium innego państwa członkowskiego;

[...]”.

6 Zgodnie z art. 73 tego rozporządzenia, zatytułowanym „Pracownicy najemni lub osoby prowadzące działalność na własny rachunek, których członkowie rodziny zamieszkują w państwie członkowskim innym niż państwo właściwe”:

„Pracownik najemny lub osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlegający ustawodawstwu państwa członkowskiego są uprawnieni w odniesieniu do członków swojej rodziny, którzy zamieszkują [na] terytorium innego państwa członkowskiego, do świadczeń rodzinnych przewidzianych przez ustawodawstwo pierwszego państwa, tak jakby zamieszkiwali oni [na] terytorium tego państwa, z zastrzeżeniem przepisów załącznika VI”.

Rozporządzenie nr 574/72

7 Artykuł 10 ust. 1 rozporządzenia nr 574/72, zatytułowany „Zasady stosowane wobec pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek w przypadku kumulacji praw do świadczeń lub zasiłków rodzinnych”, stanowi:

„1. a) Prawo do świadczeń lub zasiłków rodzinnych, należnych zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego, w którym nabycie prawa do świadczeń lub zasiłków nie jest uzależnione od warunku ubezpieczenia, zatrudnienia lub prowadzenia działalności na własny rachunek, jest zawieszona, jeżeli w tym samym okresie i dla tego samego członka rodziny przyznane są świadczenia tylko zgodnie z krajowym ustawodawstwem innego państwa członkowskiego lub w zastosowaniu art. 73, 74, 77 lub 78 rozporządzenia [nr 1408/71], do wysokości kwoty tych świadczeń.

b) Jednakże jeżeli praca lub działalność zawodowa wykonywana jest na terytorium pierwszego państwa członkowskiego:

i) w przypadku świadczeń należnych zgodnie z krajowym ustawodawstwem innego państwa członkowskiego albo zgodnie z art. 73 lub 74 rozporządzenia [nr 1408/71] osobie uprawnionej do zasiłku rodzinnego lub osobie pobierającej te świadczenia prawo do świadczeń rodzinnych, należne tylko zgodnie z krajowym ustawodawstwem innego państwa członkowskiego albo zgodnie z tymi artykułami, jest zawieszona do wysokości kwoty świadczeń rodzinnych, przewidzianych w ustawodawstwie państwa członkowskiego, na którego terytorium zamieszkuje członek rodziny. Koszt świad-

czeń przyznawanych przez państwo członkowskie, na którego terytorium zamieszkuje członek rodziny, ponosi to państwo członkowskie;

[...]”.

Uregulowania krajowe

- 8 Paragraf 62 ust. 1 pkt 1 Einkommensteuergesetz (ustawy o podatku dochodowym) brzmi następująco:

„Prawo do świadczenia na dzieci [...] na podstawie niniejszej ustawy przysługuje każdemu, kto posiada stałe miejsce zamieszkania lub zwykle miejsce pobytu na terytorium Niemiec”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 9 B. Bosmann, obywatelka Belgii, zamieszkująca w Niemczech, samotnie wychowuje dwójkę dzieci, urodzonych odpowiednio w 1983 r. i w 1985 r. One również zamieszkują w Niemczech i tam też studiują.

- 10 Zasadniczo B. Bosmann byłaby uprawniona do niemieckich świadczeń rodzinnych przewidzianych w §62 ustawy o podatku dochodowym, które początkowo zostały jej przyznane przez Bundesagentur. Jednak po tym jak z dniem 1 września 2005 r. B. Bosmann podjęła zatrudnienie w Niderlandach, decyzją z dnia 18 października 2005 r. odmówiono jej prawa do tych świadczeń, z mocą od października 2005 r. Bundesagentur dokonał wykładni właściwych przepisów prawa wspólnotowego w taki sposób, że B. Bosmann podlega wyłącznie ustawodawstwu państwa członkowskiego miejsca zatrudnienia, w tym przypadku Królestwa Niderlandów, a Republiki Federalnej Niemiec nie uznaje się już więcej za państwo właściwe, zobowiązane do wypłacania tych świadczeń.
- 11 B. Bosmann nie przysługują w Niderlandach analogiczne świadczenia rodzinne, ponieważ ustawodawstwo niderlandzkie nie przewiduje takich świadczeń na dzieci, które ukończyły 18 rok życia.
- 12 Sąd krajowy podaje, że nie jest wyjaśniona kwestia tego, czy B. Bosmann powraca do Niemiec po każdym dniu pracy, czy też tylko na soboty i niedziele oraz w dni wolne od pracy.
- 13 W powyższych okolicznościach Finanzgericht Köln postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- 1) Czy art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia [...] nr 1408/71 [...] należy interpretować zwięźajaco w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie uzyskaniu prawa do zasiłku rodzinnego na dzieci w państwie miejsca zamieszkania (Republika Federalna Niemiec) przez matkę samotnie wychowującą dzieci, której ze względu na wiek dzieci świadczenia te nie przysługują w państwie miejsca zatrudnienia (Królestwo Niderlandów)?

- 2) W przypadku udzielenia na pytanie pierwsze odpowiedzi przeczącej:

Czy art. 10 rozporządzenia [...] nr 574/72 [...] należy interpretować zważając w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie uzyskaniu prawa do zasiłku rodzinnego na dzieci w państwie miejsca zamieszkania (Republika Federalna Niemiec) przez matkę samotnie wychowującą dzieci, której ze względu na wiek dzieci świadczenia te nie przysługują w państwie miejsca zatrudnienia (Królestwo Niderlandów)?

- 3) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczących na pytania pierwsze i drugie:

Czy prawo pracownika, będącego matką samotnie wychowującą dzieci, do podlegania w przedmiocie prawa do zasiłku rodzinnego na dzieci korzystniejszemu ustawodawstwu państwa miejsca zamieszkania wynika bezpośrednio z traktatu WE, względnie z ogólnych zasad prawa?

- 4) Czy udzielenie odpowiedzi na powyższe pytania zależy od tego, czy po każdym dniu pracy pracownik powraca do miejsca zamieszkania rodziny?.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

¹⁴ W swoim pytaniu pierwszym sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy wykładni art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 można dokonywać w taki

sposób, że umożliwia on pracownikowi najemnemu znajdującemu się w takiej sytuacji jak B. Bosmann, która podlega zakresowi stosowania rozporządzenia nr 1408/71 oraz systemowi zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego miejsca zatrudnienia, w tym przypadku Królestwa Niderlandów, otrzymywanie świadczeń rodzinnych w państwie członkowskim miejsca zamieszkania, w tym przypadku w Republice Federalnej Niemiec, jeśli świadczenie takie nie przysługuje jej — ze względu na wiek dzieci — we właściwym państwie członkowskim.

- 15 Przed udzieleniem odpowiedzi na to pytanie należy przypomnieć zasady ogólne, jakim, na podstawie rozporządzenia nr 1408/71, podlega określenie ustawodawstwa właściwego w stosunku do pracowników przemieszczających się we Wspólnocie.
- 16 Przepisy tytułu II rozporządzenia nr 1408/71, które określają ustawodawstwo właściwe wobec pracowników przemieszczających się we Wspólnocie, mają na celu zagwarantowanie, aby zainteresowani podlegali systemowi zabezpieczenia społecznego jednego tylko państwa członkowskiego, po to, aby uniknąć kolizji mających zastosowanie przepisów prawnych oraz komplikacji z tego wynikających. Zasada ta została wyrażona w art. 13 ust. 1 rozporządzenia nr 1408/71, który stanowi, że pracownicy, do których stosuje się to rozporządzenie, podlegają wyłącznie ustawodawstwu jednego państwa członkowskiego (zob. wyrok z dnia 12 czerwca 1986 r. w sprawie 302/84 Ten Holder, Rec. s. 1821, pkt 19 i 20).
- 17 Na podstawie art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego. Ustalenie ustawodawstwa państwa członkowskiego jako ustawodawstwa znajdującego zastosowanie wobec pracownika na podstawie tego przepisu skutkuje tym, że tylko ustawodawstwo tego państwa członkowskiego znajduje wobec niego zastosowanie (zob. ww. wyrok w sprawie Ten Holder, pkt 23).

- 18 Jeśli chodzi o specyficzny kontekst świadczeń rodzinnych, to na podstawie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71 pracownik podlegający ustawodawstwu państwa członkowskiego jest uprawniony, w odniesieniu do członków swojej rodziny, którzy zamieszkują na terytorium innego państwa członkowskiego, do świadczeń rodzinnych przewidzianych przez ustawodawstwo pierwszego państwa, tak jakby zamieszkiwali oni na terytorium tego państwa.
- 19 W rezultacie, jak słusznie ustalił sąd krajowy, przepisy mające zastosowanie do sytuacji B. Bosmann stanowią co do zasady ustawodawstwo państwa członkowskiego jej miejsca zatrudnienia, czyli ustawodawstwo niderlandzkie.
- 20 Chociaż prawo właściwe w przypadku pracownika znajdującego się w jednej z sytuacji objętych przepisami tytułu II rozporządzenia nr 1408/71 musi być ustalone z uwzględnieniem powołanych wyżej przepisów, to zastosowanie przepisów innego porządku prawnego nie jest mimo to wykluczone (zob. wyrok z dnia 20 stycznia 2005 r. w sprawie C-302/02 Laurin Effing, Zb.Orz. s. I-553, pkt 39).
- 21 Według Komisji Wspólnot Europejskich, w sytuacji takiej, w jakiej znajduje się B. Bosmann, to właśnie w oparciu o art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 574/72 można odrzucić zastosowanie przepisów porządku prawnego państwa członkowskiego miejsca zatrudnienia, wyznaczonego zgodnie z art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71, jako państwo właściwe, aby ustąpić miejsca zastosowaniu ustawodawstwa państwa członkowskiego miejsca zamieszkania zainteresowanej. Tym samym istnienie związku pomiędzy tymi dwoma państwami członkowskimi, czyli miejsca zamieszkania i miejsca zatrudnienia, umożliwiłoby mianowicie kumulację uprawnień do świadczeń. A zatem, na podstawie art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 574/72, zważywszy na brak uprawnień do porównywalnych świadczeń rodzinnych w państwie członkowskim miejsca zatrudnienia, te ostatnie przysługiwałyby bez ograniczeń w państwie członkowskim miejsca zamieszkania, w tym przypadku w Republice Federalnej Niemiec. Na poparcie tej tezy Komisja powołuje się na wyrok

z dnia 9 grudnia 1992 r. w sprawie C-119/91 *McMenamin* (Rec. s. I-6393). Podobnie sąd krajowy odnosi się do wyroku z dnia 7 czerwca 2005 r. w sprawie C-543/03 *Dodl i Oberhollenzer* (Zb.Orz. s. I-5049).

- 22 W tym względzie należy jednak zauważyć, że sprawy będące przedmiotem dwóch wyżej przywołanych wyroków zostały rozstrzygnięte w oparciu o art. 10 ust. 1 lit. b) pkt i) rozporządzenia nr 574/72 dotyczący sytuacji, w których działalność zawodowa wykonywana jest również w państwie członkowskim miejsca zamieszkania. Jak słusznie podniósł rzecznik generalny w pkt 51 i 52 swojej opinii, w ww. wyrokach w sprawie *McMenamin* oraz w sprawie *Dodl i Oberhollenzer* zmiana pierwszeństwa na rzecz właściwości państwa członkowskiego miejsca zamieszkania spowodowana była tym, że działalność zawodowa była wykonywana w państwie członkowskim miejsca zamieszkania przez współmałżonka osoby uprawnionej do świadczeń przewidzianych na podstawie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71.
- 23 Tymczasem z postanowienia odsyłającego wynika, że B. Bosmann nie znajduje się w takiej sytuacji.
- 24 Natomiast z brzmienia art. 10 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 574/72 wynika, że ma on na celu rozwiązanie przypadków kumulacji praw do świadczeń rodzinnych powstałych wówczas, gdy są one należne równocześnie w państwie członkowskim miejsca zamieszkania dziecka, niezależnie od wymogów ubezpieczenia czy zatrudnienia, oraz, na podstawie art. 73 rozporządzenia nr 1408/71, w państwie członkowskim miejsca zatrudnienia.
- 25 Tymczasem, zdaniem rządu niemieckiego oraz sądu krajowego, okoliczności sprawy w postępowaniu przed sądem krajowym nie dotyczą „kumulacji” świadczeń rodzinnych tego rodzaju, ponieważ prawo do świadczeń rodzinnych w państwie członkowskim miejsca zatrudnienia jest w tym przypadku wykluczone, na podstawie ustawodawstwa tego państwa członkowskiego, ze względu na wiek dzieci skarżącej w postępowaniu przed sądem krajowym.

26 Ponieważ zmiana pierwszeństwa na rzecz zastosowania przepisów prawnych państwa członkowskiego miejsca zamieszkania nie może być tym samym oparta na zasadach szczególnego powiązania, o których mowa w rozporządzeniu nr 574/72, to należy uznać, że sytuacja B. Bosmann podlega ogólnej zasadzie ustalania ustawodawstwa właściwego wyrażonej w art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71.

27 Z tego wynika, że na podstawie prawa wspólnotowego, władze niemieckie nie są zobowiązane do przyznania B. Bosmann spornych świadczeń rodzinnych.

28 Jednakże nie można wykluczyć możliwości przyznania takich świadczeń, tym bardziej, że jak wynika z akt sprawy przedłożonych Trybunałowi, wydaje się że na podstawie ustawodawstwa niemieckiego B. Bosmann mogą przysługiwać świadczenia rodzinne z samego tylko względu zamieszkiwania w Niemczech, czego ustalenie należy do sądu krajowego.

29 W tym kontekście należy przypomnieć, że wykładni przepisów rozporządzenia nr 1408/71 należy dokonywać w świetle art. 42 WE, który ma na celu ułatwienie swobodnego przepływu pracowników, co oznacza mianowicie, że pracownicy migrujący nie powinni tracić uprawnień do świadczeń z zabezpieczenia społecznego ani otrzymywać świadczeń w niższej wysokości, tylko dlatego że korzystają z prawa do swobodnego przepływu, które przyznaje im traktat (zob. wyrok z dnia 9 listopada 2006 r. w sprawie C-205/05 Nemeč, Zb.Orz. s. I-10745, pkt 37 i 38).

30 Podobnie motyw pierwszy rozporządzenia nr 1408/71 stanowi, że przepisy w celu koordynacji ustawodawstw krajowych dotyczących zabezpieczenia społecznego zawarte w tym rozporządzeniu wpisują się w ramy swobodnego przepływu pracowników i powinny przyczynić się do polepszenia ich poziomu życia i warunków zatrudnienia.

- 31 W świetle powyższego należy stwierdzić, że w okolicznościach takich jak okoliczności sprawy w postępowaniu przed sądem krajowym, państwo członkowskie miejsca zamieszkania nie może być pozbawione możliwości przyznania świadczeń rodzinnych osobom zamieszkującym na jego terytorium. O ile na podstawie art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 osoba wykonująca pracę najemną na terytorium jednego państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, nawet jeśli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego, o tyle to rozporządzenie nie może uniemożliwiać państwu członkowskiemu miejsca zamieszkania przyznania tej osobie świadczeń rodzinnych na podstawie swego ustawodawstwa.
- 32 Przywołany wyżej wyrok w sprawie Ten Holder, do którego odnosi się rząd niemiecki w swoich uwagach na piśmie, jak również przywołany przez sąd krajowy wyrok z dnia 10 lipca 1986 r. w sprawie 60/85 Luijten (Rec. s. 2365) nie mogą podważać wykładni rozporządzenia nr 1408/71 przedstawionej powyżej. Przywołany powyżej wyrok w sprawie Ten Holder dotyczył przypadku odmowy przyznania świadczenia przez władze właściwego państwa członkowskiego i w tym to kontekście Trybunał orzekł, że określenie na podstawie rozporządzenia nr 1408/71 ustawodawstwa państwa członkowskiego jako ustawodawstwa znajdującego zastosowanie wobec pracownika skutkuje tym, że tylko to ustawodawstwo ma wobec niego zastosowanie (ww. wyrok w sprawie Ten Holder, pkt 23). Ta sama zasada została powtórzona przez Trybunał w ww. wyroku w sprawie Luijten, w związku z ryzykiem równoczesnego zastosowania ustawodawstwa państwa miejsca zatrudnienia i państwa miejsca zamieszkania, umożliwiającemu ubezpieczonym korzystanie ze świadczeń rodzinnych. W rezultacie powyższe wyroki, rozumiane w ich szczególnym kontekście, różnym od kontekstu niniejszej sprawy w postępowaniu przed sądem krajowym, nie mogą służyć jako podstawa do wykluczenia tego, aby państwo członkowskie niebędące państwem właściwym, w którego ustawodawstwie prawo do świadczeń rodzinnych nie jest uzależnione od warunków zatrudnienia czy ubezpieczenia, mogło przyznać takie świadczenie osobie zamieszkującej na jego terytorium, jeśli taka możliwość faktycznie wynika z jego ustawodawstwa.
- 33 Biorąc pod uwagę powyższe, na pytanie pierwsze należy udzielić takiej odpowiedzi, że art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 nie stoi na przeszkodzie temu, aby pracownik migrujący, który podlega systemowi zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego miejsca zatrudnienia, otrzymywał na podstawie ustawodawstwa krajowego państwa członkowskiego miejsca zamieszkania świadczenia rodzinne w tym państwie.

W przedmiocie pytania drugiego i trzeciego

- 34 Zważywszy na odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze, nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie drugie i trzecie.

W przedmiocie pytania czwartego

- 35 Sąd krajowy zmierza ponadto do ustalenia, czy okoliczność, że B. Bosmann powraca po każdym dniu pracy do gospodarstwa rodzinnego znajdującego się w Niemczech ma znaczenie w kontekście udzielenia odpowiedzi na pytania pierwsze, drugie i trzecie.
- 36 Jak zasadniczo wynika z odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze, art. 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1408/71 nie stoi na przeszkodzie temu, aby pracownik migrujący, znajdujący się w sytuacji B. Bosmann, otrzymywał świadczenia rodzinne w państwie członkowskim miejsca zamieszkania, pod warunkiem że spełnia warunki przyznania takich świadczeń na podstawie ustawodawstwa tego państwa. O ile, jak wynika z postanowienia odsyłającego, prawo B. Bosmann do świadczeń rodzinnych w Niemczech jest uzależnione od warunku zamieszkiwania przez zainteresowaną na terytorium tego państwa członkowskiego, który to warunek wydaje się ona faktycznie spełniać, o tyle do sądu krajowego należy ustalenie, czy kwestia tego, że B. Bosmann powraca po każdym dniu pracy do swojego gospodarstwa domowego w Niemczech ma znaczenie dla oceny, czy „zamieszkuje” ona w tym państwie na podstawie ustawodawstwa niemieckiego.

37 W rezultacie na pytanie czwarte należy udzielić takiej odpowiedzi, że do sądu krajowego należy ustalenie, czy kwestia tego, że pracownik, znajdujący się w sytuacji takiej jak skarżąca w postępowaniu przed sądem krajowym, powraca po każdym dniu pracy do gospodarstwa domowego, znajdującego się w danym państwie członkowskim, ma znaczenie dla oceny, czy taki pracownik spełnia warunki przyznania spornego świadczenia rodzinnego w tym państwie na podstawie jego ustawodawstwa.

W przedmiocie kosztów

38 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 13 ust. 2 lit. a) rozporządzenia Rady nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, zmienionego i uaktualnionego rozporządzeniem Rady (WE) nr 118/97 z dnia 2 grudnia 1996 r., zmienionego rozporządzeniem (WE) nr 647/2005**

Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 kwietnia 2005 r. nie stoi na przeszkodzie temu, aby pracownik migrujący, który podlega systemowi zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego miejsca zatrudnienia, otrzymywał na podstawie ustawodawstwa krajowego państwa członkowskiego miejsca zamieszkania świadczenia rodzinne w tym państwie.

- 2) Do sądu krajowego należy ustalenie, czy kwestia tego, że pracownik, znajdujący się w sytuacji takiej jak skarżąca w postępowaniu przed sądem krajowym, powraca po każdym dniu pracy do gospodarstwa domowego znajdującego się w danym państwie członkowskim, ma znaczenie dla oceny, czy taki pracownik spełnia warunki przyznania spornego świadczenia rodzinnego w tym państwie na podstawie jego ustawodawstwa.

Podpisy